

องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับการถ่ายภาพ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง

รองคณบดีคณะนิเทศศาสตร์

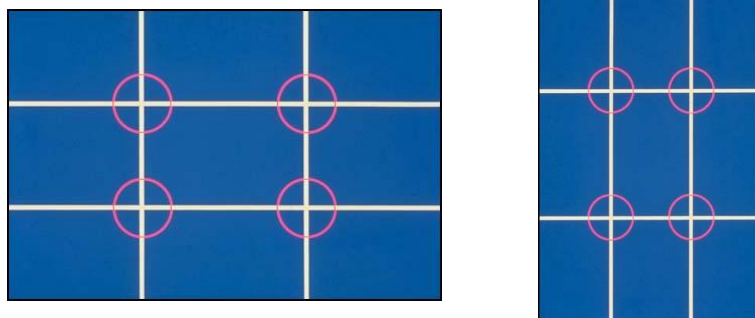
สำหรับการถ่ายภาพให้ได้ภาพที่ตรงตามความต้องการ มีคุณค่า มีความงามทางด้านศิลปะ นอกจาก จะทำความเข้าใจในเรื่องของการใช้กล้องถ่ายภาพ และเครื่องมือที่มีคุณภาพแล้ว การจัดองค์ประกอบภาพ ก็เป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้ ได้ภาพมีคุณค่าขึ้น ดังนั้นจึงควรที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดองค์ประกอบของภาพ โดยหลักเบื้องต้นในการจัดองค์ประกอบภาพมี 2 ประเภทได้แก่

1. ผู้ถ่ายจัดวางสิ่งของที่ถ่ายตามความพอใจ ส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายสิ่งที่อยู่นิ่งและสิ่งที่มีชีวิต เช่น ดอกไม้ เครื่องเรือน เครื่องเล่น เครื่องกีฬา และรวมทั้งการถ่ายภาพคนครึ่งตัว
 2. ผู้ถ่ายหามุมถ่าย หรือเปลี่ยนเลนส์ใกล้-ไกล ตลอดจนการใช้วิธีการอื่น ๆ เพื่อให้ได้ภาพสวยงามตามต้องการ เนื่องจากไม่สามารถจะจับวางสิ่งที่จะถ่ายให้อยู่ในตำแหน่งตามอำเภอใจได้ เช่น ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ หรือเหตุการณ์เคลื่อนไหวต่าง ๆ
- การจัดองค์ประกอบในการถ่ายภาพได้ประยุกต์มาจากวิชาวาดเขียน คือ ถ่ายภาพให้คล้ายกับภาพวาด โดยใช้วิธีเดียวกันกับจิตรกรวาดภาพที่ต้องพยายามจัดวางองค์ประกอบภาพให้สมบูรณ์ที่สุด ให้แสดงเรื่องราว อารมณ์ และบรรยากาศอย่างเด่นชัด

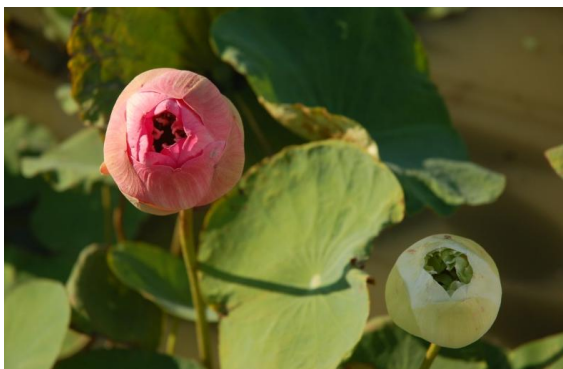
หลักใหญ่ในการจัดองค์ประกอบภาพ

1. ตำแหน่งจุดเด่นหรือจุดสนใจ (point of interest)

หลักการประกอบภาพนั้น นิยมวางจะเด่นหรือจุดสนใจไว้ตรงจุดตัด 9 ช่อง ไม่ว่าจะ เป็นภาพแนวตั้ง แนวนอน หรือเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสก็ตาม (ดังภาพประกอบ)

ภาพโครงร่างภาพที่เน้นจุดสนใจ

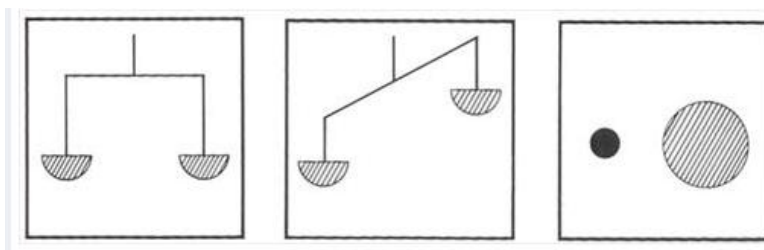

ภาพที่เน้นจุดสนใจตำแหน่งบนซ้าย

จุดทุกจุดที่ตัดกันระหว่างเส้นนั้น ถือว่าเป็น ตำแหน่งสำหรับวางจุดเด่นได้ การที่ไม่วางจุดเด่นไว้ตรงกลางภาพ เนื่องด้วยคนเรารู้ภาพมักจะมองดูตรงกลางก่อน ถ้าวางจุดเด่นอยู่ตรงกลางแล้ว ส่วนอื่น ๆ ของภาพย่อมขาดความสำคัญไป จึงควรใช้เนื้อที่ของภาพให้เป็นประโยชน์ทุกตารางนิ้ว

2. ความสมดุลของภาพ (balance)

ความสมดุลในการจัดองค์ประกอบภาพนั้นคือ การจัดวางสิ่งต่าง ๆ ในภาพให้มีความสมดุลกัน โดยมีให้ด้านใดด้านหนึ่งของภาพหนักกว่าอีกด้านหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นด้านซ้าย-ขวา หรือ ด้านบน-ล่าง หากวางส่วนสำคัญต่าง ๆ ให้เหมาะสม จะทำให้ความสมดุลในองค์ประกอบสวยงามดีขึ้น

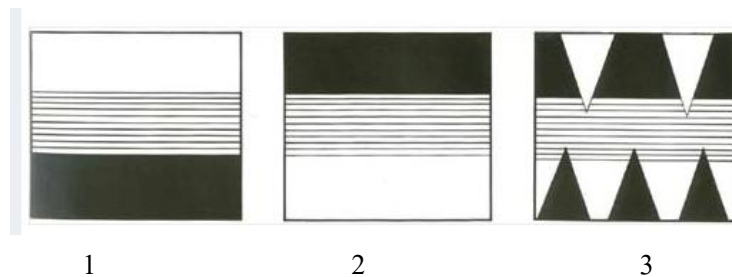
ภาพแผนภาพความสมดุลของภาพ

ที่มา : ประสพ มัจฉาชีพ. (2548).

ภาพตัวอย่างภาพมีความสมดุลแบบไม่เท่ากัน

3. ความสมดุลของสี (tone balance)

ภาพแผนภาพความสมดุลของสี

ส่วนสัมพันธ์ต่าง ๆ ของสีในภาพก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึง จากภาพที่ รูปที่ 1 - 2 จะเห็นได้ว่า การจัดสีเข้มไว้เบื้องล่างจะแลดูดีกว่าวางอยู่ข้างบน ส่วนภาพที่ 3 หากมีความจำเป็นที่จะต้องมียุ่เข้มอยู่ส่วนบน ก็ควรแก้ไขด้วยการสอดแทรกสีอ่อนลงไปบ้าง ในทำนองเดียวกัน หากด้านบนมีสีอ่อนมากเกินไป ก็อาจเสริมสีเข้มเข้าไปบ้างก็ได้ จะทำให้ความสมดุลของสีดีขึ้น

4. การเน้นสี (emphasis on tone)

การเน้นสีเป็นการเน้นจุดเด่นให้เห็นเด่นชัดจริง ๆ เนื่องจากจุดเด่นนั้นมีความสำคัญในเรื่องน้ำหนักของสี เช่น จุดเด่นมีน้ำหนักสีเข้ม ก็ควรให้วางอยู่ในที่ที่มีพื้นสีอ่อน ในทางกลับกัน หากจุดเด่นมีสีอ่อน ก็ควรจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่มีสีเข้มกว่า การถ่ายรูปคนที่แต่งชุดเขียวอยู่บนพื้นหญ้าสีเขียว ย่อมจะทำให้ไม่ได้ผลดีในการเน้นสี เพราะสีทั้งสองมีน้ำหนักสีใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะถ่ายเป็นภาพสีหรือภาพขาวดำก็ตาม การเน้นสีย่อมจะไม่เด่นพอ

ภาพภาพเน้นสีตัดกัน

การเน้นสีในภาพสี

เป็นที่ทราบกันบ้างแล้วว่า สีรุ้ง ประกอบด้วย สีแดง ส้ม เหลือง เขียว ฟ้ำ น้ำเงิน ม่วง จำนวนสีรุ้งทั้ง 7 สีนี้ สามารถแบ่งออกได้ 2 กลุ่มด้วยกัน คือ

- กลุ่มสีอุ่น ได้แก่ สีแดง สีส้ม สีเหลือง
- กลุ่มสีเย็น ได้แก่ สีฟ้า สีน้ำเงิน สีม่วง

ส่วนสีเขียว นั้น ถือกันว่าเป็นสีกลาง นับเข้ากับกลุ่มไหนก็ได้

เมื่อเราเห็นไฟ เราก็จะรู้สึกว่าร้อน เมื่อเราเห็นดวงอาทิตย์จะรู้สึกอุ่น ดังนั้น เมื่อเราเห็นสีแดง ส้ม เหลือง ความรู้สึกในด้านจิตใจจะเกิดความรู้สึกอบอุ่น ตื่นเต้นทะเยอทะยาน ครั้นเมื่อเราเห็นฟ้าสีคราม เห็นป่าสีเขียว เราจะรู้สึกเชือกเย็นสงบและเฉียวคายการสัมผัสด้วยตนเอง คืออิทธิพลของสีที่ส่งผลกระทบต่อจิตประสาทคนเราได้ ในการถ่ายภาพจึงเป็นการสมควรที่เราจะต้อง เลือกใช้สีให้ถูกต้อง ตามกาลเทศะตามเรื่องราว และตามอารมณ์ของภาพอย่างระมัดระวัง สมมติว่าเราจะถ่ายภาพคนที่แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีแดง การที่จะให้สีตัดกันอย่างได้ผล เราจะเลือกใช้สีฟ้าหรือสีน้ำเงินเป็นฉากหลัง ในทางตรงกันข้าม หากถ่ายภาพผู้สวมเสื้อผ้าสีน้ำเงิน เราก็ควรเลือก ใช้สีแดง สีส้ม หรือสีเหลืองมารองรับในฉากหลัง เพื่อให้ผลในการตัดกันของสีดูเด่นดี นอกเหนือไปจากการใช้สีอุ่น ตัดกับสีเย็นแล้ว เราอาจพลิกแพลงใช้สีที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันมารวมอยู่ในภาพด้วยกันก็ได้ ทั้งนี้เพื่อการแสดงอารมณ์ตามเรื่องราวของภาพให้เด่นชัด เช่นเมื่อเราต้องการให้ภาพแสดงอารมณ์รุ่มร้อน ตื่นเต้น ทะเยอทะยานเราก็ใช้สีแดงตัดกับสีแดงได้เพียงแต่ให้มีความเข้มและความอ่อนแตกต่างกัน

ภาพใช้สีดูกลมกลืนกัน

5. การเน้นลักษณะของรูปทรง (emphasis of forms)

ลักษณะรูปทรงต่าง ๆ ในภาพถ่ายมีได้หลายแบบ เช่น

- รูปสามเหลี่ยม เป็นเครื่องหมายแห่งความมั่นคง หนักแน่น
- รูปตัว S แสดงถึงความอ่อนช้อย อ่อนหวาน นุ่มนวล
- รูปตัว L แสดงถึงการเชื่อมโยง ความผูกพัน เกี่ยวพันถึงกัน

นอกจากนี้ ลักษณะของภาพที่วางเป็นเส้นทแยงมุม ย่อมแสดงถึงการเคลื่อนไหว ความรุนแรง และยังมีลักษณะรูปทรงอื่น ๆ อีกมากมาย

ภาพเน้นรูปทรงสามเหลี่ยม

6. การแสดงซ้ำซากหรือล้อเลียน (repetition echo)

องค์ประกอบในภาพถ่ายอาจจะมีการแสดงซ้ำซากหรือล้อเลียนเปรียบเช่น โคลงกลอนที่ไพเราะจับใจ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ดี หรือดนตรีที่ไพเราะน่าฟัง ก็ต้องมีท่วงทำนองและลูกคู่ที่คล้องจองพร้อมเพรียงกัน

7. บรรยากาศและอารมณ์ (atmosphere and emotion)

ภาพถ่ายก็คล้ายกับภาพเขียนที่มีการแสดงออกถึงบรรยากาศทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้อยตาม เช่น เกิดความหนาว เขือกเย็น เกิดความสงบหรือความรุ่มร้อน รุนแรง รวมทั้งอารมณ์ของภาพที่แสดงผลไปในทางแจ่มใส ร่าเริง สดชื่น หรือเศร้าโศก อับเฉา เป็นต้น

ภาพนาเกลือแสดงบรรยากาศสงบ อบอุ่น

8. ความลึกและทัศนมิติ (third dimension)

ตามปกติแล้ว แผ่นภาพถ่ายจะมีเพียง 2 มิติ คือความกว้างและความยาวเท่านั้น ส่วนความลึกนั้นไม่มี การที่จะทำให้ภาพเกิดความลึกด้วยนั้น ทำได้หลายวิธี เช่น

- เน้นสิ่งที่อยู่ใกล้ให้มีสีเข้ม แล้วค่อย ๆ ให้สีจางลงไปตามระยะที่ห่างออกไป
- ประกอบโครงสร้างล้อมกรอบอยู่ในฉากหน้าของภาพ
- เน้นความชัดเจนจุดเด่นที่อยู่ใกล้ปล่อยให้สิ่งที่อยู่ไกลลัดไปพร่ามัวตามลำดับ
- สรรหาสิ่งที่เป็นทิวแถว เน้นตอนหน้าให้มีลักษณะใหญ่แล้วค่อย ๆ ลดขนาด

ลงตามระยะ

- ใช้เส้นนำสายตาไปสู่จุดสนใจ จากใกล้ไปถึงไกล
- ให้แสงส่องมาจากด้านข้างหรือด้านหลัง พร้อมกับใช้ฉากหลังที่มีสีเข้มทำให้

เกิดความลึกแก่ภาพเช่นเดียวกัน

ภาพแสดงความลึก

9. เนื้อที่ของภาพ (picture area)

เนื้อที่ในแผ่นภาพทุกตารางนิ้ว มีไว้สำหรับจัดวางองค์ประกอบารถ่ายภาพทำให้จุดเด่นมีขนาดใหญ่เกินไป จะทำให้ดูรู้สึกคับภาพ จุดเด่นเล็กเกินไปก็รู้สึกว่างเปล่าและไร้ความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างช่องว่างกับจุดเด่นจึงมีความสำคัญเกี่ยวพันกันอยู่ จุดเด่นที่มีกิริยาเคลื่อนไปข้างใด หรือคนหันหน้าไปทางไหน ข้างนั้นควรให้มีช่องว่างมากกว่า มิฉะนั้นจะทำให้รู้สึกว่ามีที่ว่างจะก้าวหรือเคลื่อนไป ถ้าวางจุดเด่นอยู่ชิดขอบภาพเกินไป ก็จะทำให้รู้สึกอึดอัดดูแล้วไม่สบายใจ ดังภาพด้านล่างนี้ จุดเด่นอยู่ที่ป้ายไฟ AMATA โดยมีแสงไฟวิ่งของรถยนต์ด้านล่าง เว้นเนื้อที่ตรงกลางภาพ ให้แสงไฟจากเป็นการเว้นเนื้อที่ และภาพดูน่าสนใจ

ถนนอยู่ทางด้านซ้าย กำหนดจุดเด่นให้

ภาพแสดงเนื้อที่ว่างและจุดเด่นของภาพ

10. เอกภาพ (unity)

การจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาพให้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผล ตามเรื่องราวที่ภาพแสดงออกมาและเชื่อมโยงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้ชื่อว่ามีเอกภาพในภาพ

อย่างไรก็ตาม ไม่ควรจัดส่วนต่าง ๆ ในภาพให้เรียบร้อยเกินไปจนดูแล้วรู้ได้ว่าเป็นการจงใจ ในเวลาเดียวกันก็ต้องจัดสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ภาพมีความยุ่งเหยิงออกไปให้หมดจนแสดงเรื่องราวในภาพเดียวกันหลาย ๆ เรื่องก็ทำลายเอกภาพเช่นกัน ดังภาพด้านล่าง ภาพควายกำลังแช่น้ำ เป็นการแสดงอุปนิสัยของควายเป็นเรื่องราวเดียว

ภาพแสดงความเป็นเอกภาพ

หลักการจัดองค์ประกอบภาพทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มิได้หมายความว่า จะให้ยึดปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หรือถือเป็นหลักการตายตัวเสมอไป แต่สำหรับผู้ที่เริ่มถ่ายภาพใหม่ ๆ ควรที่จะนำไปปฏิบัติให้เข้าหลักเกณฑ์ก่อน ต่อเมื่อได้ศึกษาและฝึกฝนจนเกิดความชำนาญแล้ว การที่จะพลิกแพลงหรือสร้างสรรค์ให้ได้ภาพที่ดีกว่า แปลกตากว่า ก็สามารถทำได้ง่ายขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกรัตน์ ยศไกร. (2551). *Photography for communication การถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: ทริปเปิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- กรรณิการ์ อัสวทรเดชา. (2541). *สื่อและเครื่องมือเพื่อการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพงษ์ ฐิติมานะกุล และรัชศักดิ์ สิทธิวิไล (2550). *กล้องดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์อินโฟเมชั่น.
- ยวานารถ พันธุ์เพ็ง. (2553). *การถ่ายภาพดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประสพ มัจฉาชีพ (2548). *การจัดองค์ประกอบภาพออนไลน์*. เข้าถึงได้จาก http://club.truelife.com/club/club_contentdetails.php?club_id=45&contentfolder_id=4563&content_id=26515. [2552, 21 มีนาคม].
- Ang, Tom. (2007). *How to photograph absolutely everything*. London: Dorling Kindersley Limited.
- Bavister, Steve. (2004). *35mm photography the complete guide*. Cincinnati, OH: I&W Publications.
- Freeman, Michael. (2006). *Light & lighting in digital photography*. Cambridge: The Ilex Press.